

Изявила поетичната си дарба в няколко стихотворни сборки, Блага Димитрова с романа „Пътуване към себе си“ навлиза и в белетристиката.

Нейните творчески сили получават тласък от преломния момент — 9. IX. 1944 г., който съвпада с нейната младост. Тя с жар се включва в общото строителство — участва в бригадирското движение, а през 1952—53 г., почти две години прекарва на строежите в Родопите. Творчеството ѝ е жив отглас на видяното и преживяното. Романът ѝ не бива да се разглежда откъснато от поезията ѝ — той е органически свързан с нея. Строителството и неговите герои са обект на изображение и в поезията, и в романа. Това особено важи за сборката „Песни за Родопите“, която в известно отношение е подготовка към романа. От него блика същото основно настроение — обич към отечеството и към човека, вярa в бъдещето, възхищение от новите хора, които творят това бъдеще. Тя често противопоставя тежкото и тъжно минало, историческата съдба на нашия народ на настоящето, а още повече на очакваното хубаво бъдеще. В тази сборка се мъркат вече първообразите на някои от героите в романа.

Интересно за творческия процес на писателката е, че тя дълго живее със спомени си — с впечатления, образи и картини, чувства и мисли, които са били съдържание на живота ѝ, прекаран в Родопите. В романа спомените отново заживяват, стават реалност. Жизненият материал, претворен в романа, е плод на непосредсни наблюдения; авторката е усвоила много знания от професионален характер, справила се е с технически трудности, със специфичната терминология, уловила е духа, атмосферата сред строителите. Материалът се отнася до една сравнително ограничена област — строителството на миньорски селища през къс период от време, но авторката е показала живота на строителите на по-широка основа: труда на строителните площадки, условията, при които работят и живеят работниците, техните взаимоотношения и характерни черти; кратките моменти на почивка и развлечение, природата, която ги заобикаля. Сюжетът е разгърнат двупланово: в центъра са преживяванията на героинята Райна Стаматова във връзка с нейната „тайна“ и откриването ѝ. Вторият план е любовта ѝ към архитекта Влад, усложнена с ревността към журналистката Димана. Двете линии вървят паралелно, но не са свързани. Авторката рисува героинята си и в работата ѝ като работничка-монтаж-

ничка, и с това разширява обсега на изображението — показва отношенията ѝ към работници, ръководители на строежите, началството. При изображението на героинята писателката си е поставила трудна задача — да покаже изстраването и приобщаването към новия живот на нашето време на девойка от буржоазен произход и с тежко родителско наследство. Авторката се е справила със задачата си: разкрила е въздържанието на труда и колектива при разрешението на жизнената драма на героинята, а наред с това отношението на бездушни началници, които държат съдбата на „белязани“ като героинята в своите кадрови досиета. И доколкото в близкото минало и днес не е съвсем преодоляно такова отношение, душевната драма на героинята звучи съвременно. Съвременни са и някои съществени черти на девойката: дързост да овладее тежка професия, в работата да стане равна на мъжа, амбиция да развие дарбите си, стремеж към наука. Със своята всеотдайност в работата и любовта, с другарското си чувство, с нравствената си сила тя изстрава като човек и характер и излиза победителка от тежката борба, без да търси помощта дори на човека, когото обича. Тя е положителен герой в романа. При изображението ѝ авторката е вложила и някои автобиографични черти: замисляването, взаимоотношенията на майка и дъщеря. Някои черти на образа на майката, макар и неизведен самостоятелно в романа, напомнят чертите на майката на писателката, разкрити в стихотворенията ѝ „На тръгване“, „На прага“, „Учителката“ и др. Интересно е показана героинята и в любовта. Ако Багряна в нашата поезия изяви правото на жената свободно да разкрива чувствата си, Блага Димитрова рисува девойка, която смело и откровено, без предразсъдъци и фалшив срам, изживява любовното си чувство и влечение към любим мъж. Рисувайки свободното, красиво в своята естествено чувство на девойката, писателката му противопоставя другия полюс в отношенията на някои съвременни млади хора — самоцелно сексуално удовлетворяване. В беглия, но внушителен образ на отхвърлената от самите младежи девойка (дъщерята на „Бдеца“) се показва до какво обезличаване и нравствено опустошение водят такива отношения.

Не е лесно да се прецени романът „Пътуване към себе си“. Авторката не следва класическите традиции на белетристичния жанр. В романа липсва ясно изразена и последователно развиваща се фабула. Блага Димитрова не проследява жизнената съдба на героите си през дълъг период от време, нито формирането на характерите им. Задачата ѝ е разширена: наред с някои мо-

¹ Блага Димитрова, Пътуване към себе си. Роман. Изд. Български писател, София, 1966 г.

менти от живота на героите тя иска да покаже и нашата действителност през миналото десетилетие с положителните и отрицателните ѝ страни, проявени в строителството. Нейното изобличение на отрицателни явления и прояви е смело; критиката ѝ — изчерпателна. Но съдържанието на романа не се изчерпва със сюжетното развитие. Много голяма част от него съставят мислите и разсъжденията за важни съвременни и общочовешки проблеми, изказани от името на героинята. Това придава на произведението есенстичен характер. И най-повърхностният читател не би могъл да помисли, че тези размисли са простиши излязо на девойката, дошла на строителния обект на 18 години, в момента навършила едва 20. Романът „Пътване към себе си“ е всъщност автобиографичен роман, в който наред с героинята-разказвач, виждаме лика на нашата писателка; в много страници четем нейната изповед. Читателят има впечатление, че много от мислите не са възниквали в процеса на създаването на романа, а са били отбелязвани през дълъг период от време и затова много от тях не са свързани с тъканта на романа и стоят изолирано като самостоятелни есета. Авторката използва героите, за да разкрие своите мисли. Любовта на героинята става повод за цял етюд върху любовта. Страхът — за отделно есе върху страха и др. Тези идеи, мисли, възгледи и преценки на един човек умен, дълбок, проникващ в същността на нещата и на живота, разкриват личността на писателката, своеобразието на нейната душевност, образа на поета и гражданина у нея. И при оценката на романа ние не можем да отбегнем това присъствие в него на авторката. Ние усещаме не само силата на ума, но и туптящото сърце на един значителен наш съвременник, което пулсира с времето, откликва се на неговите задачи, повече с неговите недъзи. Блага Димитрова е герой в романа и това съвсем не намалява значението му. Възхищението от новото време, от изразването на новия човек, горещият патриотизъм не могат да не заразят непредубедения читател, каквито и да са разбиранията му за жанра. Романът ѝ се отличава с оскъдница от значителни събития, а с изобилие от сцени, създадени от въображението на героинята. Някои от тях са интересни, жизнено реални, психологически верни — възникнали под влияние на силни чувства. Но други, като интервюто на журналистката в стаята на архитекта Влад, са несполучливи от гледище на жизнената правда. Многоотемното и прекалената разсъдъчност са пречка за едно по-пълно художествено изображение в романа.

Прекалената умозрителност, множеството разсъждения са причина за претрупаност и разтегнатост, които уморават. Те са се отразили върху стила и езика и върху непосредното въздействие на изображението върху читателя. Не е използвана речевата

характеристика — авторката е скъпа на диалози. Стремейки се към по-широк изобразителен обхват, без да напуска избрания начин на разказване, Блага Димитрова прибегва понякога до волни и малко книжни похвати — въображаемия диалог между Бдеца и портрета му от младини.

Повествованието е вгълбено, но на места прекалено абстрактно-разсъдъчно или натежало от словесно разточителство, а понякога — и маниерно. Блага Димитрова владее българския език, неговото богатство и нюансово разнообразие.

Но наред с лиричната струя на интелектуалния поток е налице и дар за непосредствено белегтристично изображение. Той се изявява във вълнуващия разказ на писмото, което героинята, след като е разкрита от Бдеца, пише и недописва на майка си. Изявява се в драматичния разказ за бягството на Влад от вълците и спасяването му от родопчанина Садък, в описанието на качването и слизането от влака и връщането на обекта. Този дар личи и в късите диалози — сцени между Райна и бригадир бай Крум, чийто образ, макар да не е детайлно и по-пълно разкрит, е незабравим. Тези страници заразяват с емоционална сила. Дълбоко е проникнала писателката в естеството на любовта у жената и мъжа. Не можем да не отбележим и някои описания на родопската природа. Тя не е декор, нито фон, а живо същество, свързано с човека. Силно раздвижено е описанието на нощната зимна виелица с глутница вълци, която преследва Влад. Съвсем друго настроение лъха от закъснелия сняг.

Романът „Пътване към себе си“ е плод на разностранни наблюдения и проучвания, на много знания и култура, на зряла мисъл, богат жизнен опит. Романът е оригинална в стилово и жанрово отношение творба, съвременна по дух, по художествен патос. Да уловим ритъма на епохата, безелите на важен, нов, повратен момент в историческата съдба на своя народ, движещите сили на времето, борческия му дух; да почувствуващ човека в това време и да го вземеш под защита; да покажеш съвременната жена в нейното дръзновение да създава новия живот; да имаш куража да покажеш и отрицателните сили, таещи се още в душите на някои хора, в криворазбраните от тях задачи на времето — това е израз на голяма душевна сила, хуманност, високо съзнание за ролята и назначението на писателя, за неговата обществена отговорност. Цялото творчество на Блага Димитрова е не само участие в създаването на съвременната българска литература — то е изпълнение на обществен дълг. Романът въздейства върху читателя — с общата утвърждаваща атмосфера, с оптимизма си, с искрения патриотизъм, който блика от него.

Марина Караджова-Попова